

خانقاه مرکزی، تکایای خود را با روشهای ارشادی خویش و با توجه به ویژگیهای محلی اداره می‌کردند (یوچر، ص ۱۲۸). در این طریقت اهتمام بسیاری به «اربعین» (جله‌نشینی) وجود دارد. اخذ خلافت در شعبانیه پیش از به‌پایان رساندن سلوک ممکن نیست و کسی به صرف فرزند شیخ بودن یا گرفتن تاج و خرقه نمی‌تواند شیخ و جانشین پدر خود شود. در طریقت شعبانیه برای سلوک و سیر اطوار، شش مقام و سه تجلی وجود دارد (ص ۳، ص ۵۲۵-۵۲۷).

در طریقت شعبانیه چهار نوع کلاه، بر اساس مرتبه افراد، رنگ تاج، عمامه و رساله (پارچه‌ای رویان‌مانند که در پشت کلاه قرار می‌گیرد)، وجود دارد (ص ۳، ص ۵۲۵، ج ۴، ص ۸۲).

منابع: محمدطاهر بروسلی، عثمانلی مؤلفلری، استانبول ۱۳۳۳-۱۳۴۲؛ اسماعیل بغدادی، هدیه العارفین، ج ۲، در حاجی خلیفه، ج ۶؛ عطاءالله بن یحیی عطایی، حدائق الحقائق فی تکملة الشقائق، در شقائق نعمانیه و ذیللری، چاپ عبدالقادر اوزجان، استانبول: دارالدعوة، ۱۹۸۹، م. صادق وجدانی، طومار طرق علیّه، استانبول ۱۳۳۸-۱۳۴۲؛

Nathalie Clayer, *Mystiques, état et société: les Halvetis dans l'aire balkanique de la fin du xve siècle à nos jours*, Leiden 1994; *ET²*, s.v. "Sh a'bāniyya" (by Nathalie Clayer); Alexander Knysh, *Islamic mysticism: a short history*, Leiden 2000; Reşat Öngören, *Osmanlılar'da tasavvuf: Anadolu'da Süfîler, devlet ve ulemâ (XVI. yüzyıl)*, İstanbul 2003; *TDVİA*, s.v. "Çerkeşî Mustafa Efendi", "Kuşadalı İbrâhim Efendi" (by Nihat Azamat), "Mehmed Nasûhî" (by Kerim Kara), "Mehmed Tevfik Bosnevi" (by Nihat Azamat); Osmânzâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i evliyâ*, ed. Mehmet Akkuş and Ali Yılmaz, İstanbul 2006; Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı toplumunda tasavvuf (19.yüzyıl)*, İstanbul 2004.

/ سیده‌فاطمه زارع‌حسینی و علیرضا مقدم /

شعب بوآن ← نویندگان

شعبه بن حجاج، عالم و محدث اهل سنت واسطی در قرن اول و دوم. کنیه او ابویسّام بود و به آزادی و عتکی شهرت داشت (ص ۱۰، ص ۳۵۳؛ میزی، ج ۱۲، ص ۴۷۹). شهرت او به عتکی به سبب عقد ولای وی با جهضم بن عتیک بود (ابن‌ابی‌حاتم، ج ۴، ص ۳۶۹؛ خطیب بغدادی، ۱۴۲۲، ج ۱۰، ص ۳۵۶؛ میزی، ج ۱۲، ص ۴۸۰).

جسمانی از قبیل خلوت و ریاضت وانمی‌داشت (وجدانی، کتاب ۳، ص ۸۱-۸۲؛ وّصف، ج ۴، ص ۱۵۵-۱۵۶).

دومین انشعاب در قره‌باشیه به دست شیخ مصطفی بکری* (متوفی ۱۱۶۲) صورت گرفت. طریقت بکریه با منشعبات خود در سرزمینهای عرب‌زبان حکومت عثمانی رواج فراوان یافت. طریقت بکریه نیز به سه شاخه کمالیه، سمانیه و حقیقه منشعب شد، به ترتیب به دست شیخ محمد کمال‌الدین بکری (متوفی ۱۱۹۹)، محمدبن عبدالکریم سمانی (متوفی ۱۱۸۹) و شیخ شمس‌الدین محمدبن سالم حقیقی (متوفی ۱۱۸۱)؛ ← وجدانی، کتاب ۳، ص ۸۲-۸۸؛ وّصف، ج ۴، ص ۱۷۱-۲۰۶). از سمانیه که تعالیم آن از مکه به جنوب‌شرق آسیا نیز نفوذ کرد (کنیش، همانجا)، طریقت فیضیه به دست فیض‌الدین حسین غنیم منشعب شد. او در ۱۲۳۶ در مصر متولد شد و در آنجا به تحصیل پرداخت. سپس در استانبول اقامت گزید و در ۱۳۰۹ درگذشت. طریقت فیضیه بیشتر در استانبول فعالیت داشت (وجدانی، کتاب ۳، ص ۸۷؛ کنیش، همانجا). از طریقت حقیقه یا حفتویه نیز شاخه‌های دزدیریه، تجانیه* و صاویه انشعاب یافتند (ص خلوتیه*).

طریقت شعبانیه نه تنها در آناتولی، روم ایلی و سرزمینهای عرب‌زبان حکومت عثمانی، بلکه در کشورهای بالکان (بوسنی و هرزگوین، صربستان، آلبانی، مقدونیه و جز آن) و بلغارستان نیز گسترش یافت (کلیر^۱، ص ۴۳۸). از ۱۲۸۲/۱۸۶۵ در ساریوو، ترس، سیورسن و جاهای دیگر به همت و تشویق شیخ محمد سیف‌الدین ایبلزویچ^۲ تکایایی بنا گردید. البته با استقلال این سرزمینها از حکومت عثمانی، به تدریج نفوذ طریقت شعبانیه نیز در آن مناطق از بین رفت (د. اسلام، همانجا). در قرن چهاردهم، شعبانیه با ۲۵ یا ۲۶ خانقاه در استانبول، بیشترین شماره خانقاهها را در میان دیگر شعبات خلوتیه داشت (کنیش، ص ۲۶۸؛ یوچر، ص ۱۳۰). امروزه در استانبول دست‌کم در پانزده مسجد درویشان شعبانیه برای ذکر هفتگی (معمولاً عصرهای پنجشنبه یا یکشنبه) گرد هم می‌آیند. در این مکانها ذکر در سه مرحله اجرا می‌گردد: نخست درویشان به صورت نشسته در یک حلقه، در تاریکی، ورد طریقت می‌خوانند، سپس با تکرار سه عبارت «لااله الاالله»، «الله» و «هو» ذکر می‌گویند، آنگاه با ایستادن به شکل حلقه ذکر را پایان می‌دهند (د. اسلام، همانجا؛ برای آموزه‌های اصلی شعبانیه ← خلوتیه*، ۴) آموزه‌ها و آداب).

در طریقت شعبانیه، همانند دیگر شاخه‌های خلوتیه، خلفایی که به مناطق دیگر می‌رفتند، با وجود ارتباط معنوی با

1. Clayer

2. Iblizović